

Co-funded by the European Union

Implemented by
giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law

SPIDER WEB

Strategic Project to Increase the Detection and Disruption of Environmental Crime in the Western Balkans

Projektni izvještaj

Decembar 2019. godine

**Borba protiv teškog kriminala na Zapadnom Balkanu:
Projektни izvještaj o krivičnim djelima u oblastima
upravljanja otpadom i zaštite prirode u Albaniji, Bosni i
Hercegovini, Kosovu^{1 *}, Republici Sjevernoj Makedoniji,
Srbiji i
Crnoj Gori**

^{1 *} Ovaj naziv je bez prejudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1244/1999 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji i nezavisnosti Kosova

Sadržaj

Izvršni rezime	4
1. Uvod	7
2. Obuhvat i fokus	7
3. Metodologija	8
4. Sadržaj obuke	9
5. Učešće na obukama	9
6. Evaluacija	10
7. Paket za onlajn obuku	11
8. Završna konferencija projekta SPIDER WEB	11
9. Zaključci i preporuke	11
9.1. Zaključci	11
9.2. Preporuke	12
9.2.1. Opšte	12
9.2.2. Nacionalni nivo	13
9.2.3. Prekogranična saradnja	14

Izvršni rezime

Tokom 2018. i 2019. godine, Njemačka organizacija za međunarodnu saradnju – Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) finansirala je projekat koji je sprovela Mreža Evropske unije za sprovođenje i primjenu prava životne sredine (IMPEL), a čiji je cilj bio podizanje svijesti o značaju borbe protiv krivičnih djela protiv životne sredine, kao i osnaživanje vještina svih aktera u lancu usaglašenosti i primjene propisa u šest ekonomija Zapadnog Balkana, kako bi se uspješno suzbijala krivična djela protiv životne sredine.

Polazna studija

Na početku projekta je napravljena polazna studija kako bi se razumjelo postojeće stanje i da bi se prepoznali mogući nedostaci u praktičnom sprovođenju i primjeni zakonodavstva u oblasti zaštite prirode i upravljanja otpadom. Rezultati studije dali su sveobuhvatan pregled nivoa primjene relevantnih propisa u oblasti zaštite životne sredine. Na osnovu toga je utvrđeno da su nedostaci u sprovođenju i primjeni postojećeg zakonodavstva u oblasti krivičnih djela protiv upravljanja otpadom i zaštite prirode glavni izazov u regionu Zapadnog Balkana. Takođe je istaknut i nedostatak svijesti o ekološkom kriminalu uopšte, a posebno krivičnim djelima u oblasti upravljanja otpadom i u oblasti biljnog i životinjskog svijeta, kao i nedovoljna pažnja koju ovim krivičnim djelima posvećuju državne institucije, agencije za sprovođenje zakona, odnosno tužilaštvo i pravosuđe.

Procjena potreba za obukama

Naredni korak bila je izrada procjene potreba. Ova studija je pokazala da, iako kod svih korisnika postoje inicijative vezane za pitanja ekološkog kriminala, neophodna je dalja obuka svih aktera u lancu usaglašenosti i primjene propisa. Osim što bi obuke o podizanju svijesti trebalo da obuhvate sve zainteresovane strane, obuke bi trebalo da budu praktične, usmjerene i prilagođene potrebama ciljnih grupa.

Obuke na nacionalnom nivou

U periodu od maja do novembra 2019. godine, održano je šest nacionalnih obuka, na kojima su učestvovali inspektori iz oblasti životne sredine, predstavnici policije, carine, javni tužioci, sudije, kreatori politika, predstavnici organa koji izdaju dozvole, zaštitnici građana i predstavnici nevladinih organizacija. Ukupno je obučeno 162 učesnika uz jednaku zastupljenost svih zainteresovanih strana u lancu usaglašenosti i primjene propisa.

Projekat je uglavnom bio usmjeren na pitanja zaštite životne sredine, pa je tako prioritet dat razumijevanju uzroka i načinu postupanja u krivičnim djelima protiv životne sredine, kao i načinima za uspješno suzbijanje i procesuiranje krivičnih djela protiv životne sredine u oblastima zaštite prirode i upravljanja otpadom. Tako gdje je to bilo moguće, projekat se bavio i drugim relevantnim zakonodavstvom poput Direktive o odgovornosti i Direktive o zaštiti životne sredine putem krivičnog prava. Na obukama je posebna pažnja posvećena važnosti koordinacije, saradnje i partnerstva između svih aktera u lancu usaglašenosti i primjene propisa. Osim predstavljanja i razgovora o teoriji, bilo je riječi i o pristupima prikupljanju dokaza, dijeljenju i analizi podataka, prekograničnoj saradnji, kao i uključivanju specijalizovanih eksperata.

Obuke su naišle na izuzetan prijem od strane učesnika, koji su im dali visoku ocjenu. Zaključeno je da su obuke doprinijele poboljšanju razumijevanja značaja borbe protiv krivičnih djela u oblasti životne sredine i (negativnog) uticaja koji ovakva krivična djela imaju na ljudsko zdravlje, životnu sredinu i ekonomiju. Takođe

je u potpunosti prepoznata potreba za multidisciplinarnom saradnjom i partnerstvom između ključnih aktera u lancu usaglašenosti i primjene propisa. Osnaživanje i formalizovanje saradnje na nacionalnom nivou je istaknuto kao suštinski važno za veću djelotvornost u borbi protiv ekološkog kriminala. Takođe su kao prioritet navedene saradnja sa specijalizovanim organizacijama i/ili razvoj specijalizacije u okviru organa vlasti. Osim toga, ekonomije Zapadnog Balkana su preporučile da se uspostavi regionalna mreža institucija uključenih u borbu protiv ekološkog kriminala, da bi se razmjenjivala iskustva i primjeri dobre prakse, kao i da bi se koordinirale zajedničke aktivnosti kroz redovne sastanke.

Alat za onlajn obuku

Materijali koji su korišćeni tokom obuka, uključujući slajdove, studije slučajeva i pozivanja na zakonodavstvo, kao i alate, prikupljeni su i postavljeni na onlajn platformu: Portal za institucije u oblasti zaštite životne sredine (Portal for Environmental Enforcers – PREVENT)². Razvijena su dva paketa opreme. Jedan o kriminalu u oblasti biljnog i životinjskog svijeta i jedan o kriminalu u oblasti upravljanja otpadom. Ciljevi ovih paketa jesu da se agencijama za sprovođenje zakona, carinama i lučkim upravama, inspektorima iz oblasti životne sredine, tužiocima i sudijama dostave najvažnije informacije o kriminalu u oblasti biljnog i životinjskog svijeta i u oblasti upravljanja otpadom, kao i o međunarodnim poveljama i propisima za zaštitu otpada i biljnog i životinjskog svijeta. Ovi paketi predstavljaju skup informacija i primjera dobre prakse iz odgovarajućih priručnika i izvještaja, legislative, studija slučajeva i alata prikupljenih i osmišljenih da se podrži cio lanac sprovođenja propisa u borbi protiv prekograničnog kriminala na najisplativiji način.

Završna konferencija

Završna konferencija projekta SPIDER WEB održana je 13. novembra 2019. godine. Konferencija se završila rezimeom sa sljedećim preporukama:

- Organizacije koje promovišu osnaživanje borbe protiv ekološkog kriminala u ekonomijama Zapadnog Balkana bi trebalo da nastave da podržavaju region organizacijom i finansiranjem praktičnih aktivnosti, kao što su izgradnja kapaciteta i zajednički projekti. Zauzvrat, organizacije iz ekonomija Zapadnog Balkana bi trebalo da obezbijede vrijeme eksperata koji bi upravljali i rukovodili ovakvim aktivnostima.
- Na osnovu iskustava projekta SPIDER WEB, trebalo bi razmotriti i podstaći organizovanje nastavka koji bi se usmjerio na praktičnu i specijalizovanu obuku sa ciljem da se unaprijedi prepoznavanje slučajeva ekološkog kriminala. To se može postići horizontalno (uključujući sve aktere u lancu usaglašenosti i primjene propisa) i/ili vertikalno (usmjeravajući se na konkretne organe, tj. carinu, pravosuđe ili inspekciju za zaštitu životne sredine).
- Da se uspostave partnerstva u privatnom sektoru, kao i redovna saradnja i razmjena informacija sa nevladinim organizacijama u oblasti životne sredine iz iste države, kao i da se govori o odgovarajućim mjerama da se osnaži njihova uloga tokom procesuiranja ekološkog kriminala.
- Da se razviju programi prevencije i kampanje za podizanje svijesti u javnosti o ekološkom kriminalu, usmjereni na javni sektor i/ili konkretne rizične grupe, rizično ponašanje kao i na prepoznate nove ekološke subjekte koji nose visok nivo rizika.

² PREVENT je dostupan na adresi: www.impel-prevent.eu

Riječ zahvalnosti

Ovaj izvještaj, čiju je izradu naručio IMPEL, pripremili su članovi tima projekta SPIDER WEB koji uključuje eksperte iz Holandije, Škotske, Portugala, Turske i Švajcarske.

Tim projekta SPIDER WEB bi želio da izrazi zahvalnost svim ekspertima, sudijama, tužiocima, inspektorima iz oblasti zaštite životne sredine, policajcima, carinicima i institucijama iz ekonomija Zapadnog Balkana, uključujući Albaniju, Bosnu i Hercegovinu, Kosovo*, Republiku Sjevernu Makedoniju, Srbiju i Crnu Goru, koji su učestvovali u obukama i dijelili svoja znanja i iskustva. Osim toga, zahvaljujemo se i Grupi za konsultacije sačinjenoj od predstavnika šest ekonomija Zapadnog Balkana, predstavništvu OEBS u Albaniji, kaznenom sudu u Segoviji i Regionalnom savjetu za saradnju (RSS) na smjernicama koje su dali projektu.

Nacionalnim koordinatorima IMPEL-a se naročito zahvaljujemo na velikoj posvećenosti organizaciji i omogućavanju održavanja obuka u njihovim ekonomijama. Njihov doprinos projektu SPIDER WEB bio je od neprocjenjivog značaja. Takođe se zahvaljujemo nacionalnim ekspertima iz Holandije, Finske, Nemačke, Hrvatske i Srbije na tehničkoj podršci tokom održavanja obuka.

Tim projekta SPIDER WEB želi sa zahvalnošću da istakne finansijsku podršku i saradnju njemačke organizacije za međunarodnu saradnju – Deutsche Zusammenarbeit, koju sprovodi Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ).

Tim projekta SPIDER WEB:

Nensi Isarin (rukovodilac projekta)

Kris Dijkens (moderator i izvijestilac)

Jap Rejngud (ekspert za biljni i životinjski svijet)

Frejzer Alan (ekspert za upravljanje otpadom)

Elen Griv (službenik za komunikacije)

Pinar Topkaja (službenik za administrativnu podršku)

1. Uvod

Ekološki kriminal je ozbiljan nacionalni i međunarodni problem sa značajnim negativnim uticajem na zdravlje ljudi, ekološke sisteme, životnu sredinu i ekonomiju. Osim toga, ekološki kriminal podriva državne politike za održivo upravljanje i zaštitu životne sredine, kao i vladavinu prava.

Borba protiv teškog i organizovanog kriminala, uključujući borbu protiv prekršaja protiv životne sredine koji su regulisani zakonima EU i međunarodnim zakonima i sporazumima kao što su ubijanje, uništavanje, posjedovanje ili trgovina primjercima zaštićenih divljih životinjskih (naročito ptica) ili biljnih vrsta, nezakonita sječa, regulisanje nepropisnog prikupljanja, prenosa, prerade ili odlaganja (opasnog) otpada, ključni su izazovi u Evropi. Nedovoljna svijest o životnoj sredini, slabo prikupljanje i razmjena informacija, nedovoljni finansijski i ljudski resursi i slaba saradnja između ključnih zainteresovanih strana ometaju adekvatne i efikasne pristupe borbi protiv ekološkog kriminala. Danas se kršenje zakona u oblasti zaštite životne sredine i dalje ne smatra velikim prioritetom, iako je negativan uticaj ovakvog ponašanja veliki.

Tokom 2018. i 2019. godine, Njemačka organizacija za međunarodnu saradnju – Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) finansirala je projekat koji je sprovela Mreža Evropske unije za sprovođenje i primjenu prava životne sredine (IMPEL), a čiji je cilj bio podizanje svijesti o značaju borbe protiv krivičnih djela protiv životne sredine, kao i osnaživanje vještina svih aktera u lancu usaglašenosti i primjene propisa u šest ekonomija Zapadnog Balkana, kako bi se uspješno suzbila i procesuirala krivična djela protiv životne sredine.

2. Obuhvat i fokus

Geografski obuhvat projekta uključivao je sljedećih šest ekonomija Zapadnog Balkana:

- Albanija
- Bosna i Hercegovina
- Kosovo*
- Republika Sjeverna Makedonija
- Srbija
- Crna Gora

Projekat je generalno bio usmjeren na pitanja vezana za životnu sredinu, pa je tako prioritet dat razumijevanju uzroka ekološkog kriminala i uspješnom suzbijanju i procesuiranju krivičnih djela protiv životne sredine u sljedećim oblastima:

1. Zaštita prirode; uključujući Uredbu EU o trgovini biljnim i životinjskim vrstama, Direktivu o staništima i pticama, kao i druge propise vezane za zaštitu prirode kao što je Uredba EU o drvetu (EU TR) i Uredba EU o invazivnim stranim vrstama (IAS).

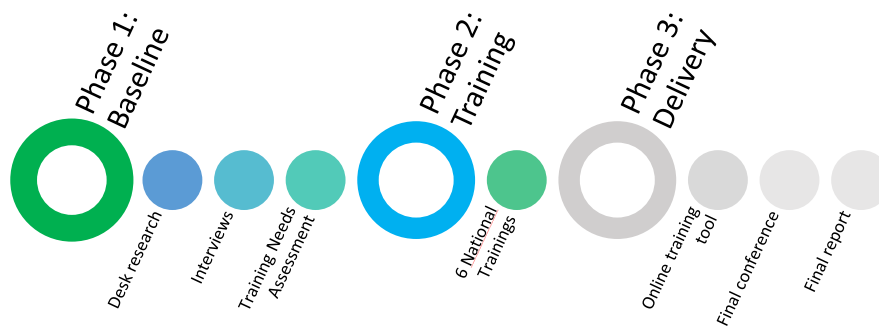
* Ovaj naziv je bez preudiciranja statusa i u skladu je sa Rezolucijom Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1244/1999 i mišljenjem Međunarodnog suda pravde o deklaraciji i nezavisnosti Kosova.

2. Upravljanje otpadom; koje pokriva sve aspekte u lancu, od tačke stvaranja do transporta i prerade koje su pokrivene direktivama i uredbama EU o otpadu (uključujući Okvirnu direktivu o otpadu, Evropski katalog otpada, Uredbu o pošiljkama otpada i konkretne zakone o transportu otpada).

Tamo gde je to relevantno, dio projekta su bili i drugi propisi kao što su Direktiva o odgovornosti i Direktiva o zaštiti životne sredine putem krivičnog prava. Posebna pažnja je posvećena i važnosti koordinacije, saradnje i partnerstva između svih uključenih zainteresovanih strana u lancu usaglašenosti i primjene propisa, što je neophodno za efikasnost i efektivnost u borbi protiv različitih krivičnih djela protiv životne sredine.

3. Metodologija

Metodologija projekta se sastojala od tri faze: polazne studije, obuke i isporuke. U svakoj fazi su sprovedene sljedeće aktivnosti:

Prva faza (Polazna studija) podrazumijevala je pravljenje polazne studije u šest ekonomija Zapadnog Balkana o trenutnoj situaciji i mogućim nedostacima u praktičnom sprovođenju i primjeni zakona u oblasti zaštite životne sredine, posebno u oblastima zaštite prirode i upravljanja otpadom. Sprovedeno je desk istraživanje preko detaljne analize pravnog okvira u ekonomijama Zapadnog Balkana, a napravljeni su i izvještaji o nivou sprovođenja propisa u praksi. Glavni izvori za ovu aktivnost bili su izvještaji EU o napretku, dokumenta UNECE, UNEP, kao i druga zvanična dokumenta. Osim toga, održano je i 49 intervju sa predstavnicima relevantnih institucija. Rezultati polazne studije dali su sveobuhvatnu i detaljnu sliku o nivou sprovođenja relevantnih zakona u oblasti zaštite životne sredine, izazovima koji se očekuju u budućnosti, a stečen je i uvid u potrebe za obukama u oblasti borbe protiv ekološkog kriminala. Kao glavni izazov u regionu prepoznati su nedostaci u sprovođenju i primjeni postojećih zakona koji se tiču krivičnih djela u oblastima upravljanja otpadom i očuvanja prirode. Takođe su istaknuti i nedostatak svijesti o ekološkom kriminalu uopšte, i konkretno o krivičnim djelima u oblastima upravljanja otpadom i biljnog i životinjskog svijeta, kao i nedovoljna pažnja koju ovoj vrsti kriminala posvećuju državne institucije, agencije za sprovođenje zakona, kao i tužilaštvo i pravosuđe.

Naredni korak je bila „procjena potreba za obukama“ među svim uključenim državnim organima, a koja se usredsrijedila na postojeća znanja i potrebe za obukama zainteresovanih strana u lancu usaglašenosti i primjene propisa. Između ostalog, poslat je i onlajn upitnik identifikovanim zainteresovanim stranama. Na osnovu ishoda procjene, pripremljen je prilagođen program obuke. Studija je otkrila da su neophodne dalje obuke koje će se usmjeriti na podizanje svijesti kod svih zainteresovanih strana. Zaključeno je da bi obuke trebalo da budu praktične, usmjerene i prilagođene potrebama ciljnih grupa.

U **drugoj fazi** (**Obuka**) projekta, izrađeni su materijali za obuku, a održane su i obuke uključenim ekonomijama zapadnog Balkana. Obuke su sadržale prezentacije, korišćenje alata, vježbe, grupni rad, studije slučajeva i smjernice za različite grupe učesnika (predstavnici organa koja izdaju dozvole, inspektori, policija, tužioci i sudije) na obukama. Jedan dio obuke je bio posvećen stvaranju opšte svijesti o važnosti borbe protiv ekološkog kriminala kao i aspektima koordinacije, saradnje i partnerstva između svih zainteresovanih strana u lancu usaglašenosti i primjene propisa. Obuke su doprinijele i širenju postojećih i novih alata koje je razvio IMPEL (kao što su „Smjernice o djelotvornom inspekcijskom planiranju u pošiljkama otpada“ i „Smjernice o zaštiti prirode u izdavanju dozvola i inspekciji industrijskih postrojenja“), kao i širenju sinergije i saradnje.

Treća faza projekta (**Isporuka**) bila je usmjerena na osmišljavanje i izradu onlajn alata za obuku i priručnika, organizaciju završne konferencije projekta SPIDER WEB i na pripremu projektnog izvještaja.

Alat za obuke obuhvata ključne oblasti učenja sa obuka i ima odjeljke za policiju, tužioce, sudije i organizacije civilnog društva. Alat će biti interaktivan i dostupan je na internetu svim zainteresovanim stranama na sajtu koji je zaštićen šifrom.

4. Sadržaj obuke

Svaka obuka je počinjala plenarnom sesijom kojom je predstavljen projekat SPIDER WEB, kao i program obuke. Nakon toga je organizovan „obilazak stola“ kako bi se razumjelo koja su očekivanja učesnika od obuke. Potom je uslijedila prezentacija o saradnji i partnerstvu koja je imala za cilj da naglasi važnost tijesne saradnje između ključnih zainteresovanih strana u uspješnoj borbi protiv ekološkog kriminala.

Obuke su se nastavile paralelnim sesijama o kriminalu u oblasti upravljanja otpadom i pitanjima zaštite prirode. Razgovaralo se o studijama slučajeva, a predstavljeni su i alati koji podržavaju državne organe prilikom sprovođenja njihovih aktivnosti. Paralelne sesije su bile vrlo interaktivne i od učesnika se tražilo da učestvuju u diskusiji svojim stavovima i iskustvima. Ovaj format se pokazao kao vrlo djelotvoran i doveo je do zajedničkog učenja i razumijevanja.

Svaka obuka se završila sesijom evaluacije i detaljnom diskusijom o budućim potrebama i sprovođenju „zaključaka“ sa obuke. Svaki učesnik je dobio sertifikat kao dokaz prisustva i učešća.

5. Učešće na obukama

Obuke su održane u periodu od maja do novembra 2019. godine. Ukupno je obučeno 162 polaznika (vidjeti tabelu), uz ravnomjernu distribuciju ključnih zainteresovanih strana iz lanca usaglašenosti i primjene propisa uključenih u borbu protiv ekološkog kriminala. U kategoriji „ostali“ uključeni su između ostalih predstavnici nevladinih organizacija, kreatora politika, rukovodilaca i zaštitnika građana.

Tabela 1.

	Sjeverna Makedonija	Albanija	Kosovo*	Srbija	Bosna i Hercegovina	Crna Gora	
Datum obuke	7 – 9 maj	14 – 16 maj	5 – 7 Jun	10 – 12 septembar	24 – 26 septembar	5 – 7 novembar	Ukupno:
Inspektor	12	9	11	12	7	3	54
Organi koji izdaju dozvole	0	0	0	1	0	3	4
Policija	4	2	1	2	18	2	29
Carina	2	0	0	2	6	0	10
Tužioci	1	2	2	8	1	3	17
Sudije	3	0	2	0	1	5	11
NVO itd.	8	9	8	5	3	4	37
Ukupno	30	22	24	30	36	20	162

6. Evaluacija

Polaznici su evaluirali svaku obuku popunjavanjem evaluacionih obrazaca. Obrazac je osmišljen tako da se kroz 16 pitanja o kvalitetu sadržaja obuke, trenera, primjenljivosti ponuđenih znanja, relevantnosti obuke za rad, smještaja, itd. daju ocjene na skali od 1 do 10. Prosječne ocjene po ekonomijama Zapadnog Balkana date su u tabeli 2 i variraju od 8,69 do 9,56. Ukupna prosječna ocjena je 9,10, što pokazuje da su obuke vrlo dobro prihvaćene i ocijenjene. Osim ocjenjivanja obuka, učesnici su imali priliku da daju opšti utisak o obukama, kao i napomene, predloge i savjete, a i da izraze ukoliko su smatrali da su neophodne i naknadne aktivnosti. Kroz otvorenu diskusiju na kraju svake obuke, polaznici su dali važne komentare koji su bili od pomoći za planiranje budućeg rada. Mnogi od rezultata evaluacije se odražavaju u zaključcima i preporukama projekta (vidjeti poglavlje 9).

Tabela 2.

	Sjeverna Makedonija	Albanija	Kosovo*	Srbija	Bosna i Hercegovina	Crna Gora	Ukupna prosječna ocjena
Prosječna ocjena po obuci	9,16	9,56	8,69	8,80	8,88	9,31	9,10

7. Paket za onlajn obuku

Materijali korišćeni tokom obuke, uključujući slajdove, studije slučajeva i pozivanje na zakone, kao i alate su prikupljeni i dostupni su na onlajn platformi: Portalu za institucije u oblasti zaštite životne sredine³ (PREVENT). Razvijena su dva paketa obuke. Jedan o kriminalu u oblasti biljnog i životinjskog svijeta i jedan za kriminal u oblasti upravljanja otpadom. Ciljevi ovih alata su da se omogući agencijama za sprovođenje zakona, carini i lučkoj upravi, inspektorima iz oblasti životne sredine, tužiocima i sudijama da imaju pristup najvažnijim informacijama o kriminalu u oblastima biljnog i životinjskog svijeta i upravljanja otpadom, međunarodnim poveljama i propisima u oblasti zaštite otpada i biljnog i životinjskog svijeta. Paketi alata su skup informacija i primjera dobre prakse iz relevantnih priručnika i izvještaja, zakona, studija slučajeva i alata prikupljenih i osmišljenih da se podrži čitav lanac sprovođenja propisa u borbi protiv prekograničnog kriminala u oblasti biljnog i životinjskog svijeta na najisplativiji način.

Portal je dostupan samo institucijama koje regulišu ovu oblast, praktičarima i službenicima odgovornim za primjenu i sprovođenje zakonodavstva u oblasti životne sredine. Pristup se može zatražiti preko sajta: www.impel-prevent.eu

8. Završna konferencija projekta SPIDER WEB

Završna konferencija projekta SPIDER WEB održana je 12. i 13. novembra 2019. godine u Zagrebu. Konferencija je ponudila priliku da se 45 učesnika okupi i razgovara o lancu usaglašenosti i primjeni propisa u cjelosti. Organizovane su radne grupe i mini radionice na ključne teme, kao i plenarna panel diskusija na kojoj su predstavnici ekonomija Zapadnog Balkana održali prezentacije i učestvovali u diskusiji o temama i vrijednostima projekta, iznijeli stavove o tome kako će se rezultati sprovesti u djelo, i predstavili buduće aktivnosti i potrebe za budućom podrškom. Takođe, održala se plenarna diskusija o praktičnom sprovođenju ishoda projekta SPIDER WEB i podrške koja bi mogla biti potrebna ili koja bi se mogla očekivati od organizacija koje pružaju podršku kao što je IMPEL. Konferencija je završena predstavljanjem završnih zaključaka i preporuka projekta.

9. Zaključci i preporuke

9.1. Zaključci

Ishodi projekta su potvrdili sljedeće:

- Pozdravlja se mogućnost učešća u obukama koje nude praktičnu pomoć i rješenja svima koji su uključeni, a naročito onima koji su manje iskusni pa mogu da uče od onih sa više iskustva i prakse.
- Obuke i konferencija potvrdile su potrebu za povećanjem svijesti u javnosti i unapređivanjem vještina svih aktera u lancu usaglašenosti i primjene propisa u cilju efikasne borbe protiv ekološkog kriminala; posebno protiv krivičnih djela u oblastima upravljanja otpadom i zaštite prirode.

³ PREVENT je dostupan na adresi: www.impel-prevent.eu

- Obuke su vrlo dobro prihvaćene od strane učesnika. Svi učesnici su istakli da je saradnja između aktera iz iste zemlje, kao i prekogranična saradnja ključna za uspjeh u borbi protiv ovakvih krivičnih djela. Obuke su olakšale susret između predstavnika relevantnih ustanova.
- Djelotvorna borba protiv ekološkog kriminala zahtijeva sveobuhvatan i multidisciplinarni pristup na svim nivoima, kao i učešće relevantnih politika, instrumenata i državnih organa.
- Za borbu protiv ekološkog kriminala, potrebno je kroz multidisciplinarni pristup uključiti specijaliste kao što su eksperti za životnu sredinu, finansije, forenziku i sajber kriminal.
- Postoji razumijevanje da sve karike u lancu primjene i sprovođenja zavise od kvaliteta i stručnosti ostalih karika. Stoga je provjeravanje poštovanja propisa i procesuiranje krivičnih djela protiv životne sredine jako koliko i najslabija karika u lancu.
- Saradnja sa susjednim zemljama i podrška međunarodnih organizacija moraju dalje da se razviju, a djelotvoran put da se to ispuni jeste sprovođenje zajedničkih aktivnosti.
- Za prikupljanje i širenje informacija od strane i između ključnih partnera potreban je aktivan stav. Obavještajni podaci se moraju prikupljati efikasno i efektno, a potom se moraju analizirati i koristiti u sprovođenju zakona i krivičnom gonjenju na pažljiv i dosljedan način.
- Alati⁴ koje je razvio IMPEL su korisni izvori informacija za korisnike projekta. Primjeri alata uključuju smjernice o inspekciji deponija, priručnik za odlaganje otpada i detaljne smjernice za inspekciju pošiljki otpada. IMPEL-ESIKS je takođe prepoznat kao koristan alat za komunikaciju u realnom vremenu za razmjenu informacija i saradnju u oblasti očuvanja prirode između službenika u oblastima sprovođenja propisa, nacionalnih organa i (među)narodnih i regionalnih zainteresovanih strana.

9.2. Preporuke

Projekat preporučuje sljedeće:

9.2.1. Opšte

- Organizacije koje promovišu osnaživanje borbe protiv ekološkog kriminala u ekonomijama Zapadnog Balkana se ohrabruju da nastave da podržavaju region kroz organizovanje i finansiranje praktičnih aktivnosti, kao što su izgradnja kapaciteta i zajednički projekti. Nijedan drugi EU ili regionalni program ne popunjava postojeće praznine. Zauzvrat, organizacije iz ekonomija Zapadnog Balkana će obezbijediti vrijeme eksperata za upravljanje i rukovođenje takvim aktivnostima.
- Nadovezujući se na iskustva projekta SPIDER WEB, trebalo bi razmotriti nastavak ili novi projekat koji bi bio usmjeren na praktične i specijalizovane obuke, uključujući usmjeravanje na konkretne kategorije specijalista, sa ciljem da se unaprijedi prepoznavanje slučajeva ekološkog kriminala i aktivna razmjena primjera dobre prakse, i na regionalnom i na nacionalnom nivou. To bi se moglo organizovati horizontalno (uključujući sve aktere u lancu primjene i sprovođenja) i/ili vertikalno (usredsređeno na konkretni organ, tj. carinu, pravosuđe ili ekološki inspektorat).
- Uspostaviti partnerstva sa civilnim društvom, kao i redovnu saradnju i razmjenu informacija sa nevladinim organizacijama koje funkcionišu u oblasti zaštite životne sredine iz različitih država i razmotriti mjere da se osnaži njihova uloga u procesuiranju ekološkog kriminala.
- Razviti programe prevencije i kampanje za podizanje svijesti u javnosti o ekološkom kriminalu, koji će biti usmjereni na javni sektor i/ili konkretne rizične grupe, rizična ponašanja, kao i prepoznate nove ekološke subjekte koji nose visok rizik.

⁴ Pristup IMPEL alatima je moguć na adresi: <https://www.impel.eu/tools/>

- Razviti napredne programe obuka za različite ciljne grupe koje će biti uključene u programe obuke, a koje će sprovesti sertifikovane akademije za obuku.
- Revidirati i ažurirati postojeće „Stalne operativne procedure“ i uključiti ih u onlajn alat.
- Aktivno razmjenjivati kontakt podatke o svim učesnicima sa projektom.

9.2.2. Nacionalni nivo

Korisnici koji učestvuju i njihove institucije koje su uključene u projekat se pozivaju da razmotre sljedeće predloge i preporuke:

- Uspostaviti strukturisanu nacionalnu međuagencijsku platformu ili mrežu za međuinstitucionalnu koordinaciju i saradnju u poštovanju i sprovođenju zakona u oblasti zaštite životne sredine, u kojoj učestvuju predstavnici svih službi i organa za sprovođenje zakona, sudstva (tužioc i sudovi). Ova struktura bi trebalo da se formalizuje kroz protokole ili memorandum o razumijevanju.
- Razviti platformu na nacionalnom nivou uz učešće svih ključnih zainteresovanih strana i razviti i usvojiti viziju, strategiju i politiku za usaglašavanje i primjenu propisa u oblasti životne sredine, koja će biti uključena u Nacionalni plan (za svaku od zemalja) sa planovima rada za pojedinačne organe.
- Uključiti prioritete, pristupe i jasan opis uloga i odgovornosti svih uključenih organa u Nacionalni plan.
- Na nacionalnom nivou ponovo procijeniti ravnotežu između administrativnog pristupa ekološkom kriminalu i njegovog procesuiranja kako bi se omogućilo krivičnom gonjenju da u potpunosti izvrši svoju funkciju suzbijanja i prevencije.
- Revidirati nacionalnu legislativu u svjetlu utvrđivanja razlike između lakših i težih krivičnih djela i administrativnih kršenja propisa u oblasti životne sredine, sa ciljem da se izradi politika o najdjelotvornijem korišćenju sankcija u slučajevima kršenja propisa u oblasti životne sredine.
- Imajući u vidu prirodu i obim Nacionalnog plana o ispunjenosti i sprovođenju zakonodavstva u oblasti zaštite životne sredine, trebalo bi sprovesti odgovarajuće praćenje, vrednovanje i izvještavanje o djelotvornosti.
- Postaviti kontakt tačku kako bi se koordinisala saradnja na aktivnostima vezanim za poštovanje i sprovođenje propisa sa drugim organima. Ova kontakt tačka bi trebalo da se integriše u nacionalnu i regionalnu (Zapadni Balkan) mrežu kontakt tačaka.
- Promovisati uspostavljanje aktivne razmjene informacija između kompetentnih organa koji se bave zaštitom životne sredine (ekološki inspektori), policijskih službi, carine, kao i tužilaštva i sudija. Kontakt tačke kod različitih organa bi trebalo da igraju ključnu ulogu u upravljanju informacijama.
- Podržati rad platforme i odgovarajućih organa. Trebalo bi razmotriti razvoj integrisanog informacionog sistema, koji bi sadržao relevantne podatke prikupljene od strane svih uključenih predstavnika vlasti. Analiza ovih prikupljenih podataka i statistike dovešće do uvida u (kriminalne) pojave, što će olakšati borbu protiv ekološkog kriminala na sveobuhvatan, sistematski, pouzdan i djelotvoran način.
- Razviti specijalizaciju iz ekološkog kriminala kod policije i sudstva, kao što su specijalizovani tužioc i sudije zaduženi za pitanja očuvanja životne sredine i nacionalna mreža stručnjaka koji bi postali sudije u slučajevima koji se tiču očuvanja životne sredine.
- Uspostaviti centralnu jedinicu za pitanja životne sredine u policiji i/ili Inspekciji za zaštitu životne sredine na nacionalnom nivou. Ona bi potom mogla da djeluje i kao platforma za podršku i promovisanje multidisciplinarnog pristupa ekološkom kriminalu i kao aktivni partner na međunarodnom nivou (Interpol, Europol i EU).

9.2.3. Prekogranična saradnja

Budući da ekološki kriminal nije vezan za državne granice, sljedeće preporuke pokrivaju prekogranični rad:

- Uspostaviti mrežu organa Zapadnog Balkana koji učestvuju u borbi protiv ekološkog kriminala, kako bi dijelili iskustva i primjere dobre prakse, kao i da bi koordinirali zajedničke aktivnosti kroz redovne sastanke.
- Ekonomije Zapadnog Balkana bi trebalo da teže usklađenosti u sankcionisanju kršenja propisa o zaštiti životne sredine kako bi se prevazišla postojeća neuravnoteženost. Usklađenost će doprinijeti uspostavljanju jednakih uslova.
- Imajući u vidu nedovoljan kapacitet kada je u pitanju stručnost, kao i broj dostupnih eksperata, uspostaviti grupu međunarodnih eksperata koji bi mogli da rade u ekonomijama Zapadnog Balkana po potrebi i u konkretnim slučajevima gde je potrebna njihova stručnost.
- Saradnja i sinergija između laboratorija i naučnih instituta u i između ekonomija Zapadnog Balkana bi trebalo da se ohrabri i istraži. Trebalo bi da se uspostavi mreža kontakata, a saradnja bi mogla da se formalizuje kroz Memorandum o razumijevanju.
- Ekonomije Zapadnog Balkana bi trebalo da uspostave prekograničnu saradnju između odgovornih organa kako bi aktivno razmjenjivale informacije u cilju efikasne borbe protiv (međunarodnog) ekološkog kriminala.
- Prekogranična saradnja bi trebalo da se promovise i ohrabruje kroz sprovođenje zajedničkih aktivnosti. To bi moglo da se olakša kroz program razmjene službenika iz različitih ustanova.
- Promovisati saradnju u spašavanju zaplijenjenih živih biljaka i životinja. Moglo bi se razmotriti uspostavljanje regionalne stanice za spašavanje i/ili tačke koordinacije za spašavanje ovih živih biljaka i životinja u zoološkim vrtovima ili ustanovama koje su specijalizovane za ove vrste.

Projekat SPIDERWEB dotakao se brojnih izazova sa kojima se suočava Zapadni Balkan kad je riječ o suzbijanju krivičnih djela u oblastima biljnog i životinjskog svijeta i upravljanja otpadom. Ključ je da se nastavi izgradnja svijesti i kapaciteta, kao i da se povežu organizacije koje učestvuju u sprečavanju, prepoznavanju i procesuiranju ekološkog kriminala. IMPEL može imati ulogu da omogući lakše sprovođenje budućih koraka.